

Розділ I. ДИНАМІКА КУЛЬТУРИ. КУЛЬТУРНА ПАМ'ЯТЬ. КУЛЬТУРА ТА ТРАДИЦІЇ

Part I. DYNAMICS OF CULTURE. CULTURAL MEMORY. CULTURE AND TRADITIONS

УДК 379.8-029.3(38)

СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ДОЗВІЛЛЯ В АНТИЧНІЙ ГРЕЦІЇ

Любченко Оксана Миколаївна, кандидат культурології, доцент,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ
luboks1@gmail.com

Аналізується соціальна сутність дозвілля в античній Греції як засіб самоствердження людини, загартування моральних якостей, формування духовної культури античної людини взагалі, цивілізаційного виміру її поведінки. Розкриваються особливості занять у вільний час вільного грека у контексті його світогляду та культури. Обґрунтовується сприйняття дозвілля в античній Греції як атрибут громадянського стану людини. Висвітлюються інтеграційні процеси у формуванні спільної батьківщини, а в релігії грецьких полісів – через поклоніння місцевим божествам до вшанування загально грецьких богів. У святкуваннях на їх честь втілювалися ідеї і цінності грецького полісу, загальної грецької громади, що підтверджує соціальну сутність дозвіллевої культури греків.

Ключові слова: дозвілля, вільний час, вільний грек, соціальна сутність, антична Греція, свято, Елевсинські містерії, Олімпійські ігри.

Постановка проблеми. Світові процеси розвитку культури засвідчили, що новації і традиції постійно взаємодіють і те, що сучасний світ вважає новим у культурі, підготовлено практикою минулих цивілізацій, тим традиційним досвідом діалогу культур, без якого неможливі нові здобутки сучасності. Сучасні традиції дозвілля сягають епохи античної Греції, де феномен дозвілля розглядався як цілісна соціокультурна система, реалізація якої відбувалася у контексті певних ціннісних орієнтацій, світоглядних й моральних координат. Тому вивчення соціальної сутності дозвілля Давньої Греції, що залишила у безцінних літературних, поетичних зразках, пам'ятниках мистецтва прекрасні свідчення проведення дозвілля античних греків, є актуальним і сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна наукова література розглядає місце і роль дозвілля у контексті гуманітарної культури античного полісу (Л. Винничук [2]); аксіологічний вимір античного дозвілля (Є. Генкіна [3]); дозвілля античних греків у філософському контексті як свободу і необхідність (І. Петрова [6]); консолідує роль свят в античному суспільстві (М. Скржинська [7]); питання фізичного удосконалення античного грека з метою рівноваги тіла і духу (О. Беднарський [1]); формування фізичних і духовних потреб античної людини як особистості (І. Пантелеєва [5]) й ін.

Першу спробу вивчення закономірностей становлення та формування ціннісного виміру дозвілля античної людини здійснила російська дослідниця Є. Генкіна у дисертаційному дослідженні «Цінності античного дозвілля як соціально-культурної системи», в якому висвітлено аксіологічний аспект античного дозвілля, пов'язаний з практикою соціальної взаємодії, рівнем демократизації соціальних інститутів, в якому інтегрований досвід різних практик буття античної людини. Дозвіллеве спілкування розуміється авторкою як процес і наслідок реалізації цінностей суб'єктів соціокультурної діяльності в античному суспільстві [3].

Л. Винничук, аналізуючи гуманітарну культуру античного суспільства, подає детальний опис свят та обрядів як невід'ємну складову релігійного свідомості давніх греків та структуротворчий чинник їх соціальної практики. Авторка показує, що віковична історія існування давньогрецького суспільства була наповнена важливими драматичними подіями та різними свідченнями мінливостей його долі. Ще у гомерівському періоді її історії Грецію не вважали цілісною соціально і політично єдиною спільністю. Проте незважаючи на відмінності в економічному, політичному, культурному розвитку, давні греки зберігали усвідомлення «спільної приналежності до єдності та взаємну лояльність» [2; 8].

Про відчуття приналежності кожного грека до загальної громади у процесі святкування головних подій грецької держави повідомляє і М. Скржинська, подаючи матеріал комплексного вивчення святкової та обрядової культури в Елладі й античних містах Північного Причорномор'я у VI-I ст. до н.е., наголошуючи на тому, що свята, які заповнювали дозвілля еллінів, мали релігійний

характер й виконували соціальну місію об'єднання громадян у єдину громаду для захисту своїх богів від варварських посягань [7; 311].

І. Петрова, розглядаючи дозвілєву практику античної Греції як цілісну соціокультурну систему, визначила вплив свободи і необхідності на дозвілєвий вибір античного громадянина як об'єктивну зовнішню регламентацію її соціальної поведінки, певний примус до стереотипізації поведінкових рефлексій особи [6; 5]. Причому особиста свобода вільного грека реалізовувалася в умовах державної підтримки та контролювання сфери дозвілля на користь політичних потреб влади [6; 6].

Метою цієї статті є обґрунтування соціальної сутності дозвілля в античній Греції, адже незважаючи на вагомість проблем, поставлених у працях дослідників, деякі аспекти залишаються за полем вивчення проблем античного дозвілля. З-поміж них – розходження у тлумаченнях категорій та природи вільного часу, не достатня вивченість соціальної сутності дозвілля античної людини.

Вклад матеріалу дослідження. У сучасному дозвілєвому просторі вільний час багатьом здається часом, який не підпадає під дію зобов'язань або обмежень. Свята, відпустка, що розглядаються як найкращий час, вінець відпочинку від річної рутинної роботи часто сприймається як ідеал вільного часу, від якого очікують різного роду соціальні нові контакти, цікаві нові заняття, пов'язані з дозвіллям. Фізичні активні вправи, творчість та спонтанність у вільний час мають переваги перед пасивністю, ледарством, лежебокством тощо. До того ж саме у вільний час людина може займатися своїм здоров'ям і покращанням самопочуття, активно цікавитися модою, відвідувати фітнес-клуби, салони краси, спортивні центри й ін.

Для критичного спостерігача, виникає питання, чи дійсно відповідає фактичній конфігурації вільного часу ці рекреаційні ідеали. Фасад, прекрасно представлений на глянцевиx брошурах туроператорів, вміло зобов'язує клієнтів до участі за умови володіння необхідними коштами. Пропоновані конкретні заходи подорожей показують: вільний час не означає бути вільним.

Погляд за лаштунки вільного часу показує, що ідеали вільного часу мають стереотипний та ілюзорний характер. Навіть коли із залишенням робочого місця починається вільний час, то з цим фактом не закінчуються зобов'язання, залежності або обмеження. Ще залишились справи в магазині, домашньому господарстві, догляді за садом і т. д., які потребують їх завершення.

В античності дозвілля, тобто час, вільний від будь-якої матеріально-необхідної роботи, сприймався як невід'ємний атрибут громадянського стану. Подібним чином трактував сутність дозвілля Аристотель – найбільший філософ стародавньої історії. Сократ – його видатний попередник – при філософському аналізі проблем соціального життя вважав дозвілля дорогочінним надбанням культурної історії. Проблема дозвілля посідає вагоме місце в інтерпретаціях соціальної життєдіяльності особи та суспільства, державної політики в античному суспільстві [9; 292].

Життя мешканців античних держав складалося з державних справ, буденних обов'язків та відпочинку. Греки і римляни не мали постійних незайнятих роботою днів, типу неділі, які пізніше з'явилися в християнських країнах Західної Європи. Функцію відпочинку в античності виконували свята [7; 3]. Про значення свят у природі античного суспільства писав Страбон: «Спільним для греків та варварів є звичай відправляти священні обряди під час святкового відпочинку, який відвертає свідомість від людських справ і зосереджує вже вільний розум на божественному» [8; 467].

Грецьку міфологію сучасна людина сприймає не лише як складний і барвистий світ релігійних вірувань та уявлень; це соціальний світ життя давніх греків. Він являє складний та таємничий феномен, єдиний і цілісний, наповнений не лише власне міфами, а й незабутніми історичними легендами та переказами, дивовижними казковими сюжетами, літературними текстами, різними множинними модифікаціями невичерпних міфологічних тем, пов'язаних із соціальним буттям давньогрецької людини у різноманітних її стосунках з богами та іншими людьми.

Як усі стародавні народи, греки поклонялися місцевим общинним богам, шанували божество-покровителів окремих полісів, приносили жертви землеробським богам. Коріння поступового поглинання місцевих божеств великими богами-олімпійцями сягають глибокої давнини. Завершився цей процес в епоху македонського правління (867-1081 рр.), що стало яскравим свідченням культурної, політичної та економічної інтеграції грецьких полісів у спільну батьківщину, поклоніння їх жителів загально грецьким богам.

Діонісійські свята, присвячені культу бога виноробства, вина та веселощів Діоніса-Вакха, плодоносним силам життєдайної природи взагалі, становили певний ритуал, що закінчувався буйним характером розгульного бенкету, пиятикою, оргією. Радісні ходи, бенкетування та процесії супроводжували це свято вина і веселощів, в яких брали участь чоловіки, виряджені супутниками Діоніса – сатирами, жінки, що зображували слуги божества – вакханок. Увесь народ – чоловіки,

жінки, а також раби – весело святкували закінчення робіт зі збору врожаю винограду, дякуючи богів і приносячи йому жертви.

З незапам'ятних часів на честь Афін – божественної покровительки Афін – існували свята Афіні, які, за переказами, заснував цар міста Афін – міфологічний Ерехтей. Тесею, XI царю Афін, вдалося об'єднати автономні поселення Аттики в єдину грецьку державу, після чого назва свят змінилася на Панафіні – «свято для всіх афінян». Існували Великі та Малі Панафіні. Малі проводилися щороку, Великі святкувалися раз у чотири роки. Свята супроводжувалися жертвопринесеннями, урочистими процесіями, театральними виставами та змаганнями: спортивними і музичними. Завершували свято заключною урочистою ходою з ритуалом жертвопринесення – гекатомбою, після чого влаштовувалося народне спільне застілля.

Елевсинські містерії (або елевсинські таїнства) як обряди ініціації та посвячення походять із стародавнього землеробського культу мікенської епохи в Елевсині й були присвячені богині земних плодів Деметрі та божественній хазяйці підземного царства – її дочці Персефоні. Місто Елевсин, що знаходиться недалеко від Афін (22 км), у VI ст. до н.е. увійшло до складу Афіньської держави, з тих пір містерії місцевого святилища поширилися всією Аттикою та стали відображенням одного з центральних релігійних культів усієї Давньої Греції.

В обрядах та урочистостях цих богинь брали участь лише «посвячені» – так звані місти. До того ж участь у містеріях було дозволено лише один раз у житті греків й часто розумілася як кульмінація життєвого шляху. Афіньські закони зобов'язували учасників містерій про події в Елевсині зберігати мовчання під страхом смерті. Таку характерну ознаку свята як таємничість, вчені пояснюють із встановленням у дні святкувань певного зв'язку з похмурим та загадковим царством мертвих [2; 377]. Обряди та культові дії сприяли безпосередньому зв'язку людини з її божеством, таким чином даючи їй надію на безсмертя та володіння божественною могутністю у потойбічному царстві.

Надзвичайно популярними у древніх греків були загально грецькі святкування, участь в яких чужинцям було суворо заборонено. До них належали святкування ігор: Олімпійських, Піфійських присвячених Аполлону; Істмійських на честь Посейдона та Немейських в уславлення Зевса. Зазначені святкування свідчать про їх велику соціальну значимість у житті давнього грека.

Олімпійські ігри як втілення релігійного культу стародавніх греків проводилися в Олімпії – священному місці греків – з 776 р. до н. е. Виходячи за межі суто спортивних змагань, вони набули вагомого загальнодержавного значення: перемогу на Олімпійських іграх вважали надзвичайно почесною не лише для спортсмена, а й для поліса, що той представляв. Олімпійські ігри породили важливу у давньогрецькій цивілізації традицію – екехірію, в основі якої було табу на ведення війни для всіх грецьких держав у період Олімпіади, де кращі грецькі спортсмени боролися за славу країни без пролиття крові [2; 385].

При проведенні Олімпійських ігор Зевс виступає покровителем олімпійських переможців та поборником чесних змагань. Домінуючими рисами образу Зевса у контексті будь-яких спортивних змагань на його честь є неприйняття брутальної фізичної сили, заперечення насилля у розбудові космічного порядку, схвалення моральних і цивілізаційних якостей людини [4].

Піфійські ігри за своїм суспільним значенням посідали друге місце після олімпійських й святкувалися раз протягом чотирьох років у Дельфах на честь покровителя мистецтв та муз, златокудрого бога сонячного світла та гармонії Аполлона. Піфія – ім'я жриці-вішунки в Дельфійському храмі Аполлона, названої так за ім'ям дракона Піфона-вішуну, який охороняв вхід у дельфійське святилище та убитого Аполлоном. За давньогрецькою міфологією, Піфійські ігри й були засновані самим Аполлоном у пам'ять його перемоги над жадливим драконом Піфоном. Перемога над Піфоном долучила до імені Аполлона епітет «Піфійський».

Священний мир, загальноприйнятий на час проходження Піфійських ігор, забезпечував учасникам та глядачам безпечну подорож до Дельф і назад додому. Публіка із задоволенням приймала учасників Піфійських змагань. Відомі купці та різні торговці, крамарі, комерсанти збиралися у Дельфах для рекламування своїх товарів, що гарантувало місту величезні прибутки.

Піфійські ігри сприймалися як ігри честі. Нагороджували переможця вінком з лавру – дерева Аполлона зі священного лаврового гаю Темпейської долини. Поліс пишався своїм переможцем й всіляко намагався підтримувати його у збереженні цієї перемоги. Переможцям надавалися особливі почесні: їх імена вкарбовувалися у почесні стели, в їх честь встановлювалися статуї, таким чином викликаючи пошану й повагу з боку співгромадян переможця.

Немейські ігри являли собою видовищні змагання на честь Зевса, які проводилися раз протягом двох років у червневий період молодого місяця. Історичний час Немейських ігор фіксується з 573 р.

до н.е. За однією з легенд, вони засновані у пам'ять перемоги Геракла над дивовижного розміру та сили Немейським левом. В іграх використовувалися спортивні та музичні змагання.

Істмійські ігри були загальногрецькими святами на честь бога Посейдона, які влаштовувалися на Істмійському перешийку (сучасному Коринфському) раз за 2 роки. Спочатку вони мали місцеве значення, а у VI ст. до н.е. – загально грецьке. Міфологічні джерела засновником Істмінських ігор називають самого бога Посейдона. Починалися ігри з об'яви священного перемир'я. У програму святкування входили музичні, поетичні, гімнастичні, силові, кінні змагання. Найвищий розвиток Істмінських ігор припадає на III – I ст. до н.е.

У зазначених змагальних іграх формувалися соціальні основи мужності, сили, краси, поняття про досконалість тіла і духу вільного громадянина.

Ці якості успішно формувалися у палестрах та гімнасіях. Гімнасієм (від грец. *Gymnos* – оголений) називалася у Давній Греції будівля для занять гімнастикою або силовими фізичними вправами. Найбільший гімнасій знаходився в Олімпії. Після завершення курсу навчання у палестрах (від грец. *Paláio* – борюся) 16-18-річні юнаки з заможних сімей тренувалися у гімнасіях, готуючись до спортивних змагань та вдосконалюючись у науках.

У гімнасії та палестрі, яка згодом увійшла до складу гімнасії, разом із роздягальною, залом для натирання маслом, кімнатою косметичного масажу, приміщенням для спортивних знарядь, на яких спортсмени тренувалися, удосконалюючи своє спортивне мистецтво, іншими приміщеннями, існував ефебійон, найбільша зала для силових вправ та молодіжних ігор, спортивні майданчики для бігу та гри у м'яч.

Після фізичних вправ та виснажливих тренувань для послуг спортсменів надавалися лазні з гарячою та холодною водою, з парними й басейнами, забезпеченими механізмом для нагріву води, кімнати відпочинку, де вони могли відпочити у спілкуванні з філософами і риториками, в обговоренні різних філософських тем та побутових проблем [2; 284].

Слід зауважити, що святкування у Давній Греції повсюдно супроводжувалися театральними постановками, в яких порушувалися суспільні проблеми, політика виховання молоді, вирішення державною владою соціальних проблем.

Висновки. Соціальна сутність дозвілля в античній Греції міститься у самоствердженні людини, загартуванні певних моральних якостей, формуванні духовної культури античної людини взагалі, цивілізаційного виміру її поведінки, зокрема. В іграх втілювалися ідеї та цінності грецького полісу, загальної громади, що підтверджує соціальну сутність грецької дозвіллевої культури. Під час головних свят грекі відчували безпосереднє прилучення до своєї общини, згуртовуючись у шануванні своїх богів. Свята під час дозвілля формували фізичні та духовні якості особистості, цивілізаційний характер громадянина полісу, соціальні контакти людей в античному суспільстві, утверджуючи статус вільного громадянина держави

Перспективи подальших досліджень автор бачить у вивченні особливостей наповнення вільного часу давніх греків туристичними подорожами.

Список використаної літератури

1. *Беднарський О.* Античний спорт як атрибут дозвілля (Стародавня Греція) / О. Беднарський // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». – 2011. – № 692. – С. 102-105.
2. *Винничук Л.* Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима / Л. Винничук ; пер. с польск. В. К. Ронина. – М. : Высш. шк., 1988. – 496 с. – Пер. изд. : Winniczuk L. Ludzie, zwyczaje, obyczaje starożytnej Grecji i Rzymu. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Polska, Warszawa, 1983.
3. *Генкина Е.* Ценности античного досуга как социально-культурной системы : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 – Теория, методика и организация социально-культурной деятельности / Е. Генкина. – СПб., 1998. – 216 с.
4. *Кузищин В. И.* Древние Олимпийские игры как миротворческий фактор / В. И. Кузищин // Вопросы истории. – 2000. – № 8. – С. 119-136.
5. *Пантелеева І. А.* Антична людина в контексті культури дозвілля / І. А. Пантелеева // Філософ. обрії. – 2010. – № 23. – С. 98-109.
6. *Петрова І.* Свобода і необхідність у дозвіллевих практиках Давньої Греції / І. Петрова // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. – 2013. – Вип. 19. Т. II. – С. 3-7.
7. *Скржинская М. В.* Древнегреческие праздники в Элладе и Северном Причерноморье / М. В. Скржинская. – СПб. : Алетей, 2010. – 464 с.
8. *Страбон.* География / Страбон ; пер., ст. и коммент. Г. А. Стратановского. под общ. ред. С. Л. Утченко ; ред. пер. О. О. Крюгер. – Л. : Наука, 1964. – 957 с.
9. *Фролов Э. Д.* Парадоксы истории – парадоксы античности / Э. Д. Фролов. – СПб. : Издат. дом СПбГУ, 2004. – 420 с.

References

1. **Bednarskyi O.** Antychnyi sport yak atrybut dozvillia (Starodavnia Hretsii) / O. Bednarskyi // Visn. Nats. un-tu «Lvivska politekhnika». – 2011. – # 692. – S. 102-105.
2. **Vynnychuk L.** Liudy, nravy y obychay Drevnei Hretsyy y Ryma / L. Vynnychuk ; per. s polsk. V. K. Ronyna. – M. : Vyssh. shk., 1988. – 496 s. – Per. yzd. : Winniczuk L. Ludzie, zwyczaje, obyczaje starozytnej Grecji i Rzymu. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Polska, Warszawa, 1983.
3. **Henkyna E.** Tsennosti antychnoho dosuha kak sotsyalno-kulturnoi systemy : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.05 – Teoryia, metodyka y orhanyzatsiia sotsyalno-kulturnoi deiatelnosti / E. Henkyna. – SPb., 1998. – 216 s.
4. **Kuzyschyn V. Y.** Drevnye Olympyskye yhry kak myrotvorcheskyi faktor / V. Y. Kuzyschyn // Voprosy ystoryy. – 2000. – № 8. – S. 119-136.
5. **Panteliieva I. A.** Antychna liudyna v konteksti kultury dozvillia / I. A. Panteliieva // Filosof. obrii. – 2010. – № 23. – S. 98-109.
6. **Petrova I.** Svoboda i neobkhdnist u dozvillievkykh praktykakh Davn'oi Hretsii / I. Petrova // Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku : nauk. zap. Rivnen. derzh. humanit. un-tu. – 2013. – Vyp. 19. T. II. – S. 3-7.
7. **Skrzhynskaia M. V.** Drevnehrecheskyye prazdnyky v Ellade y Severnom Prychernomore / M. V. Skrzhynskaia. – SPb. : Aleteiia, 2010. – 464 s.
8. **Strabon.** Neohrafyia / Strabon ; per., st. y komment. N. A. Stratanovskoho. pod obsch. red. S. L. Utchenko ; red. per. O. O. Kriuher. – L. : Nauka, 1964. – 957 s.
9. **Frolov Э. D.** Paradoksy ystoryy – paradoksy antychnosti / Э. D. Frolov. – SPb. : Yzdat. dom SPbHU, 2004. – 420 s.

СОЦИАЛЬНАЯ СУЩНОСТЬ ДОСУГА В АНТИЧНОЙ ГРЕЦИИ

Любченко Оксана Николаевна, кандидат культурологии, доцент,
Киевский национальный университет культуры и искусств, г. Киев

Раскрывается социальную сущность досуга в античной Греции как средство самоутверждения человека, закаливание определенных моральных качеств, формирование духовной культуры античного человека вообще, цивилизационного измерения его поведения. Раскрываются особенности занятий в свободное время в контексте его мировоззрения и культуры. Обосновывается восприятие досуга как атрибута гражданского состояния человека. Освещаются интеграционные процессы в формировании общей родины, а в религии греческих полисов – через поклонение древних греков местным божествам в оказании почестей общегреческим богам. В торжествах в их честь воплощались идеи и ценности греческого полиса, общей греческой общины, что подтверждает социальную сущность досуговой культуры древних греков.

Ключевые слова: досуг, свободное время, свободное грек, социальная сущность, античная Греция, праздник, элевсинские мистерии, Олимпийские игры.

THE SOCIAL ESSENCE OF THE LEISURE IN THE ANCIENT GREECE

Lyubchenko Oksana Mykolayivna, candidate in the culturology, docent,
the Kyiv National University of the Culture and Arts, Kyiv city

The article reveals the social essence of the leisure in the ancient Greece as a means of the self-affirmation of the person, the hardening of the certain moral qualities, the formation of the spiritual culture of the ancient man in general, the civilizational dimension of his behaviour. The peculiarities of the activities in the free time of the free Greek in the context of his worldview and culture.

The perception of the leisure in the ancient Greece as an essential attribute of the civil status of the person is substantiated. The integration processes in the formation of a common homeland are illuminated, and in the religion of the Greek policies – through the worship of the ancient Greeks to the local deities to the rendering of the accolades to the common Greek gods. In the celebrations in their honor the ideas and values of the Greek polis, of the common Greek community are embodied, which confirms the social essence of the leisure culture of the ancient Greeks.

Key words: leisure, free time, free Greek, social essence, ancient Greece, holiday, Eleusinian Mysteries, the Olympic Games.

UDC 379.8-029.3(38)

THE SOCIAL ESSENCE OF THE LEISURE IN THE ANCIENT GREECE

Lyubchenko Oksana, candidate in the culturology, docent, the Kyiv
National University of the Culture and Arts, Kyiv city

The article reveals the social essence of the leisure in the ancient Greece as a means of the self-affirmation of the person, the hardening of the certain moral qualities, the formation of the spiritual culture of the ancient man in general, the civilizational dimension of his behaviour. The peculiarities of the activities in the free time of the free Greek in the context of his worldview and culture.

The global processes of the cultural development have shown that innovations and traditions have constantly interact and what the modern world considers a new in the culture, was prepared by the practice of the past civilizations,

the traditional experience of the dialogue of the cultures, without which to achieve the new modernity is impossible. The modern traditions of the leisure reach the era of ancient Greece, where the leisure phenomenon should be seen as an integral socio-cultural system, the implementation of which took place in the context of specific value orientations, ideological and moral coordinates.

The Greek mythology is perceived not only as a beautiful world of the religious beliefs, it is the social world of the Greeks' life.

The perception of the leisure in the ancient Greece as an essential attribute of the civil status of the person is substantiated. The integration processes in the formation of a common homeland are illuminated, and in the religion of the Greek policies – through the worship of the ancient Greeks to the local deities to the rendering of the accolades to the common Greek gods. In the celebrations in their honor the ideas and values of the Greek polis, of the common Greek community are embodied, which confirms the social essence of the leisure culture of the ancient Greeks.

The aim of this article is to study the social nature of the leisure in the ancient Greece.

Research methodology. Nine major publications in the mentioned problem (monographs, scientific articles, the materials of the literary monuments) have been used. The study is based on the principles of the objectivity, consistency, logic, historicism.

Results. It has been found that the social essence of the leisure in the ancient Greece contained in the individual's self-quenching of the certain moral qualities, the formation of the spiritual culture of the ancient man in general, civilizational measure of its behaviour, in particular. The ideas and values of the policy, community were expressed in the games indicating a social content of the Greek festive culture. During major holidays the Greeks experienced a direct introduction to their community, joining in the worship of their gods. The holidays during leisure formed the physical and spiritual qualities of the person, the civilizational character of a citizen of the policy, the social contacts of the people in the ancient society, claiming the status of a free citizen.

Novelty. The attempt is made to clarify the categories and the nature of the free time, the new interpretation of the social essence of the leisure of the ancient man.

The practical significance. The materials of the article can be used in the training courses in the specialty «Culturology», in the series of the disciplines in the cultural and leisure activities.

Key words: leisure, free time, free Greek, social essence, ancient Greece, holiday, Eleusinian Mysteries, the Olympic Games.

Надійшла до редакції 7.11.2016 р.

УДК 2-737:792 (477.81/.82)«17/18»

ШКІЛЬНИЙ ТЕАТР У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРДЕНУ ПІАРІВ НА ВОЛИНІ (XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.)

Шеретюк Руслана Миколаївна, доктор історичних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
sheretyuk.r@gmail.com

З'ясовано обставини постановки римо-католицького чернечого ордену піарів на Волині та основні засади його культурно-освітньої діяльності впродовж XVIII – першої половини XIX ст. Виявлено, що одним із її векторів стало включення у навчально-виховну програму сценічного та музичного мистецтва, що втілювалося, зокрема, у функціонуванні шкільного театру. Розглянуто провідні аспекти значення шкільних театральних постановок для формування особистості вихованця піарського колегіуму на теренах Волині.

Ключові слова: Йосиф де Каласанс, орден піарів, Волинь, піарський колегіум, шкільний театр, музичне мистецтво.

Постановка проблеми. Сучасні реалії розвитку вітчизняної педагогічної думки, яка впродовж усієї своєї історії розвивалася в тісному зв'язку з кращими надбаннями світової педагогіки, актуалізують проблему гуманістичної спрямованості діяльності латинських шкіл в освітньому просторі України. Показовим у цьому контексті стало функціонування піарського шкільництва Волині яке, формуючись під впливом ідей Просвітництва, не лише вбирало в себе досягнення тогочасної педагогічної науки, але й спиралося у своїй практиці на художню складову, долучаючи своїх вихованців до надбань західноєвропейського мистецтва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історіографія означеної проблеми має певний доробок. Вона представлена дослідженнями вітчизняних і закордонних науковців: О. Буравського [2], О. Волосатих [3], О. Прищепи [5], З. Рашевського [11], Л. Софронової [8], К. Шамаєвої [9] і ін., що, наголосимо, мають переважно узагальнюючий й опосередкований характер стосовно предмету даної наукової розвідки. Саме відсутність комплексного дослідження питання функціонування шкільного